

הלכות שבת סימן רנג

ביאורים ומוספים

סימן רנג

דין פירה ותנור לתן עליה הקדרות בערב שבת

[משנ"ב בהקדמה]

על-גבי פירה⁽¹⁾.

(1) וליתן תבשיל [שאינו בו איסור בישול] על גבי 'רדיאטור' וכדו', כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' עד בישול אות לד') שמאחר שאין דרך בישול בכר, מותר אף להניח עליו בתחילה בשבת, וכן דעת הגר"ש וואזנר (אוצרות השבת פ"ב ט"ז ח). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ה הע' 39) שיש לפקפק בהיתר זה, אבל אין למחות ביד המקילים.

אכן, ליתן תבשיל על גבי תנור נפט וכדו', שנח להעמיד עליו קדירה, דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (שבת יצחק שהיה וחורה פ"ח סוף אות ב) שמאחר שיש המחממים עליו תבשיל אף בחול, יש בהנחת התבשיל עליו משום איסור שהייה וחורה, אף על פי שעיקרו עומד לחימום הבית.

[משנ"ב ס"ק ג]

ומלשון ש"מא יתתה כהם⁽²⁾.

(2) ולהשהות קדירה מערב שבת על גבי המי טבריה [וכן על גבי שאר תולדות המזה]. כתב לקמן (סי' שיח ס"ק כ) שמותר, וכן להשהות קדירה על גבי תולדות האור, וכגון על סודר שהוחם באש, כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה ואפלו) בשם הרעק"א שמותר שכיון שלא שייך בזה חשש חיתוי, הרי זה בכירה גרפה שמותר להשהות עליה.

[שעה"צ ס"ק ג]

ועין בחי'ש רבי עקיבא איגר⁽³⁾.

(3) שם הקשה, מדוע הזכיר הטור רק פסולת של זיתים, בשונה ממה שכתב לקמן (סי' רנז) לענין הטמנה, ששם הזכיר מלבד פסולת של זיתים גם פסולת של שומשומין.

[משנ"ב ס"ק ה]

והוא הדין אם תהא נתון, צריך לסלק פשהגיע זמן השקפה⁽⁴⁾.

(4) ואם שכח ולא הסיר את הקדירה מן הכירה קודם שבת, כתב החזו"א (או"ח סי' לו ס"ק כז) שהיב להסירה בשבת אף על פי שהיא מוקצה, וכל שכן אם היה זה במזיד.

[שעה"צ ס"ק ו]

כן מוכח לקמן⁽⁵⁾.

(5) יתכן שכותבו לדייק את לשון השו"ע להלן 'ואסור להשהותו עליה' (דגרש"ב וולדנברג).

[שעה"צ ס"ק ז]

ועין לקמן סימן רסא בבאר הלבנה⁽⁶⁾.

(6) שכתב שם (סי' ד"ה מתחלת), שאף על פי שלדעת ר"ת וסיעתו מתחילת השקיעה ועד סופה יש כדי הילוך שלשה מילין ורבע,

וזמן זה עדיין יום הוא, ורק לאחר מכן מתחיל זמן בין השמשות שהוא כדי הילוך שלשת רבעי המיל, מ"מ כיון שלדעת ראשונים ופוסקים רבים תחילת זמן בין השמשות הוא מיד לאחר השקיעה, וכן היא דעת הגר"א. בדאי יש להיוהר שלא לעשות מלאכה בערב שבת מתחילת השקיעה, וחס וחלילה להקל בדבר.

[משנ"ב ס"ק ח]

מצטמק ורע לו⁽⁷⁾.

(7) ואם יש בקדירה גם דבר שמצטמק ויפה לו וגם דבר שמצטמק ורע לו, כתב הפמ"ג לקמן (סי' רנז משיב"ז ס"ק ג) שהולכים אחר הרוב, ואם הרוב מצטמק ורע לו, אין לחוש שמא יבוא לחתות.

[ביה"ל ד"ה לתן]

ואפלו אם היא מְכֻסָּה וּמְעֻמָּדָה על הפסיו⁽⁸⁾ וכו', משמע לקדירה דעל-גבי פסיו אין בקלל על פה⁽⁹⁾.

(8) מדין זה שביטוי הכירה אינו נחשב כקטימת הגחלים, הוכיח החזו"א (או"ח סי' לו ס"ק יא ד"ה שהיה דנהוג) שגם על ידי הנחת פח מתכת [בלעך] על גבי האש, אין האש נחשבת גרפה וקטומה [וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק פא)].

(9) והחזו"א כתב (שם ס"ק ט ד"ה במ"ב), שאין מקום להסתפק בדברי הרמב"ם, ואף דעתו בדעת רש"י והטור [שהרי כך מוכח בגמ' שבת לו, א] ומה שהזכיר הרמב"ם 'על האש', הרי זה משום שבדרך כלל כך נעשית 'שהייה'.

[ביה"ל ד"ה להשהות]

חישין שיעלך לאכלו ויחנה⁽¹⁰⁾ וכו', וברקמן בסימן רנז סעיף א בה"ה⁽¹¹⁾ לקמן הטקנה⁽¹²⁾.

(10) ואף להשהות תבשיל לצורך מוצאי שבת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' רנז ס"ק לח) ובשעה"צ שם (ס"ק לו) שאסור, משום שיש לחוש שמא ימולך לאוכלו בשבת, ויבוא לחתות בגחלים.

(11) אבל אם רגיל לעשות כן והשהה לצורך מחר, כתב במשנ"ב לקמן (סי' רנז ס"ק יב) שהמאכל אסור אף בדיעבד, מאחר שמעיקר הדין אין מקום לדעה המקילה.

(12) ושלא כדברי המחצה"ש לקמן (סי' רנז מג"א ס"ק ח) שכתב שאין דין 'שהייה' דומה לדין 'הטמנה', שכד לאסור משום 'הטמנה' צריך לחוש לשני חששות, האחד שמא יטמין ברמץ, והשני שמא ימלך ויחנה, מה שאין כן לענין דין 'שהייה', שכדי לאסור די לחוש שמא ימלך ויחנה.

[ביה"ל ד"ה והוא]

ועין שם ברש"י⁽¹³⁾ ובקסות הש"ס בשם הירוק⁽¹⁴⁾.

(13) שפירש שם (ד"ה ובשר טרוף), שעל ידי שטרפו גילה דעתו שאינו רוצה אותו לצורך אורחים.

(14) שם פירש, שחוחכים את הבשר לחתיכות קטנות ומרסקים אותו עד שנטרף [עם האוכל שבקדירה], ולאחר מכן כשמצטמק, יוצא ממנו השומן ומתערב עם הבישול, וזה יפה לתבשיל.

המשך מעמוד קודם

שבת, שמא ישכח ויצא, וכתב בשעה"צ שם שאין הוא יודע מקור לזה.

ובמקום שאין עירוב כלל, כתב בשעה"צ לקמן (סי' שי ס"ק כב) בשם המג"א שאסור לאדם להניח מעות בכיסו בערב

כ באור הגולה

הלכות שבת סימן רנג

רנג דין פירה ותנור לתן עליה הקדרות בערב-שבת, ובו ה' סעיפים:

א *פירה שהיא עשויה כקדרה (א) ושופתין על פיה קדרה למעלה, ויש בה מקום שפיתת שתי קדרות, (ב) אם הסקה בגפת (ג) שהיא פסלת של זיתים (ד) או בעצים, אסור (ה) *לתן עליה *תבשיל (ו) מבעוד יום *להשהותו עליה, (ז) אלא אם-כן נתבשל כל צרכו *והוא (ח) מצטמק (פרוש, הילך

א שפה ל"ו ב כרבי
הושעא ורבה בר בר
חנה לרעה הו"ף שם
וכן דעת השאלות
הר"י
והרמב"ם בפרק ג
ההלכות שבת

באור הלכה

הפ"ה, מפני שהסימן הזה רבו פירושים, וקדי שלא יכלול ענין הקורא בו, אמרתי להצית מפרס מציחיהשקל פתיחה קטנה אליה מעקרי הדברים שלה, כדי שירצו הקורא בו. דע, שיש ענין שהיה נענין חזרה. 'שהיה' מקרי, שנותן תבשיל מערב-שבת על-גבי כירה (א) לא דרך הטמנה, ומניחו עומד על-גבי כירה, ובשבת נטל מהכירה: ו'חזרה' מקרי, כשהניחם מערב-שבת על-גבי כירה, ובשבת נטלו מהכירה ורוצה להחזירה שנית על-גבי פירה וזהו עקר דין חזרה לכלי עלמא, אבל יש עוד ענין חזרה: שנטלו מערב-שבת סמיה לחשכה ומחזירו, כמבאר בסעיף ב בהג"ה. ופליגי חנניה ורבנן, דחנניה סבירא לה, אם התבשיל כבר נתבשל כמאכל בן-דרוסאי, הוא כחצי בשול [ויש א"מרים כשליש בשול], מחר להשהותה על-גבי כירה אפילו אם אינה גרופה מן הגחלים ואינה קטיוכה [הנינו שמכסה הגחלים באפר], ותחמם סבירא לה דאסור אם אינה גרופה וקטיוכה, אלא אם-כן נתבשל כל-צרכו ומצטמק ורע לו. ובריש פרק פירה תנן: פירה שהסיקוה וכו', בגפת ובעצים, לא יתן עד שיגרוף או עד שיזמן את האפר, ומכני עליה: 'הוא' לא יתן דתנן, רוצה לומר לא לשהה אלא אם-כן גרופה וקטיוכה, ואחרי כן חנניה, או 'לא יתן' רוצה לומר, לא יחזיר, אבל שיהיה מותרת אפילו אינו גרופה וקטיוכה, ואחרי כן חנניה? ולא אפשרטא האי בענין. והסקו הר"ף והרמב"ם והעומדים בשיטתם: לשהות תנן וקרבנן דחנניה, דאפילו לשהות בענין על-גבי גרופה וקטיוכה: ובהתוספות פסקו: להחזיר תנן, אבל לשהות מחר אפילו על אינה גרופה, משנתבשל כמאכל בן-דרוסאי, וכחנניה. והן השתי דעות שהובאו בשלחן-ערוך בסימן זה: דעה א' היא דעת הר"ף והרמב"ם, והשני-אומרים שמביא המחבר בסוף סעיף א הוא דעת רש"י וחסופות הנ"ל. וזהו מה שבארנו בקצרה, ומעתה נבוא לבאר את דברי השלחן-ערוך בענין השם:

א *ושופתין על פיה. גם בתוכה יש מקום להעמיד הקדרה, (א) ומחר להשהות במצטמק ורע לו, אלא משום דרוצה להשמיצו אסור במצטמק ורע לו אפילו על פיה: (ב) אם הסקה וכו'. משום (ג) דכל הני עבדי גחלים, וחלישין שפא יתפא בהם: (ג) שהיא פסלת של זיתים. (ג) ויש א"מרים דהוא הדין פסלת של שמשמין, דגם הם בכלל גפת המזכר במשנה, ויכול לקמן בסימן רנו סעיף ג לענין הטמנה: (ד) או בעצים. והוא הדין (ד) פחמין (ה) ונגלי בהמה גסה: (ה) לתן עליה. והוא הדין אם היה נתון, או צריך לסלק כשהגיע זמן חשכה: (ז) אלא אם-כן נתבשל או שומטק ורע לו: (ו) מבעוד יום. הנינו, לתנו (ו) קדם שקיעת החמה להשהותו עליה לצורך (ח) הגולה: (ז) אלא אם-כן נתבשל וכו'. הנינו, דכיון שקבר נתבשל לגמרי עד שאם התבשל יותר תצטמק לרעה, לא חלישין לחזרו ומחר לתנה או להתחלה: (ח) מצטמק ורע לו. פרוש: כל דבר (ט) שאדם עצב בלשון ונתפנן מחמת רב הבשול, וכן בנפה לו, הנינו שהוא שמת מזה: הש"ס בשם הרצ"ה מה שפרש על בשר גרוף. עוד שם בגמרא. דמים חמין מצטמק ורע לו. וביצים מצטמק ורע לו. פן סתם ברמב"ם במלחמות, וכו' דאיתא בהנדה בסוף סימן. וענין פירוש דאיתא שם דמקשה כיוצא בזה סוף פרק קמא דאיתא שם, דקשר בצל וביצה מצטמק ורע לו, ונדחק מאד לשוב, ובאמת פשוט וביצים מצטמק ורע לו, כפשטא דסיגנו דבבלי ח"ל. וכמו דאיתא גמרא בירושלמי בפרק פירה בשם רבי יוסי. והא דסוף פרק קמא חטבם.

שער הענין

(א) גמרא: (ב) ר"ן: (ג) רש"י והפירוש, והמחבר השמיק לשון חסיד ופירוש המושג לחרים. וענין בהדידיש בפי עקיבא איגרא: (ד) פליגו: (ה) פירוש, שכן מוכח ברמב"ם, אף שביירושלמי שלנו משמע להפוך [וכן הוא גרסת הכלבו], גרסנו לא היה כן: (ו) פן מוכח לקמן: (ז) דלאחר זה הוא בכלל ספק חשכה ואפילו חי אסור לתן. וענין לקמן סימן רסא בבאור הלכה: (ח) טור. וענין בבאור הלכה: (ט) סגור-אברתם בשם הפלחמות, ענין שם. ונראה דדיק לפרש פן, להשמיצו דאפילו התבשיל בעצם נפה לו העצמים, רק האדם נפה לו, והא דסוף פרק קמא חטבם.

הלכות שבת סימן רנ"ג

והסוד ורע לו, דליכא למחש שמוא יתמה, (ט) או שהוא (ב) חי (י) שלא נתבשל (יא) קלל, דכיון שהוא חי *מסיח דעתו ממנה עד למחר ויכול להחליט בלא חתוי. אבל אם נתבשל קצת ולא נתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כל צרכו והוא מצטמק ונפח לו, חלשינן (יב) שמוא יתמה, ואסור להשהותו עליה אלא-אם-כן גרף, דהינו (יג) שהוציא ממנו כל הגחלים, או קטם, דהינו (יד) שפסח הגחלים (ז) באפר למעט חמם. וואם נתן בה חתיכה (ח) חיה, מתר פאלי היתה בלה חיה, דעל-ידי-כך מסיח דעתו ממנה. וואפלו אינה גרופה (פרוש), שמשך הגחלים מהתנור וקטומה (פרוש), שפסח הגחלים באפר (טו) *מתר (ד) לסמוך לה (טז) קדרה (יז) בסמוך חוצה לה. וואם הפכה בקש או בגבבא, (יח) *מתר לשהות עליה (יט) *אפלו אינה לא גרופה ולא קטומה: הגה שתי כירות הפתאמות זו אצל זו ורפ' של חרס פיניהם, האחת גרופה וקטומה אינה גרופה וקטומה, מתר לשהות על הגרופה וקטומה

באר היטב

קלל, רק בקטימה פל-שהוא סגי, ר"ן, ב"י. ואפלו הבצרה אח"כ שרי, פ"ן גלה דעתו ולא בעי לגחלים, ס"י: (ג) חיה, ונקא חתיכה בשור, אבל ינק לא מתני, ב"י: (ד) לסמוך לה. אפלו בשבת, כמו שכתב רמ"א סוף סימן זה:

משנה ברורה

(ט) או שהוא חי. ונקא בשור חי שאי אפשר להתבשל לצורך סעודת הלילה⁽¹⁾, (י) אבל נק ושארי דברים שהם קלי הבשול לא מתני מה שהוא חיה⁽²⁾, וכן מה שכתב לקמה 'חתיכה חיה' הינו גס-כן בשור: (י) שלא נתבשל. פרוש, (ב) אז שרי לתנו סמוך לשקיעה ממש⁽³⁾, אבל אם נתנו מבעוד יום אסור, דכבר נתבשל קצת קדם שבת, וצריך לסלק בשהגיע זמן שבת, אלא-אם-כן נתבשל כל-צרכו קדם זה: (יא) קלל. הינו, (יב) דאפלו היחס הסבשיל נמי מתר להשהות⁽⁴⁾ ולא גזרינן שמוא יתמה, פ"ן דעצם הבשול לא נתבשל (יג) קלל⁽⁵⁾: (יב) שמוא יתמה. למהר בשולו כדי לאכל בלילה⁽⁶⁾, או כדי שיהיה מצטמק ונפח: (יג) שהוציא ממנו. (יד) חוצה לפרה⁽⁷⁾, ומתר בזה, וכן בקטם, אפלו רק נתבשל קצת: (יד) שפסח הגחלים. הינו (טו) כל הגחלים⁽⁸⁾, ואין צריך לקטם עד שאין גפר שם אש כלל, (טז) רק בכסוי אפר כל-שהוא מלמעלה על פניהם סגי, ואפלו (יז) הבצרה (יח) אחר-כך⁽⁹⁾, שרי [גמרא]. עוד אמר שם, דאפלו היו הגחלים של רתם שאינם מתהרין להפכות, גס-כן שרי, והטעם בכל זה: פ"ן גלה דעתו ולא בעי לגחלים, ס"י⁽¹⁰⁾, דבדאי לא אחי לחתוי⁽¹¹⁾. עוד איתא, דגחלים שצממו [הינו שהחשוף קצת מראיתו] גרי הן פקטומה⁽¹²⁾, והטעם, דכיון שלא חשש ללבושן שלא יעשמו, מוכחא מלקא שאינו קפיד בחתויה [רשב"א]: (טו) מתר לסמוך לה. יש אומרים (יט) דלא שרינן הקא פי אם הסמיכה בצרכי-שבת להשהותה משתחשף, אבל להחזיר בשבת אסור אפלו בסמיכה, ורק לסבא שניה המזכר בסוף הסעיף מתר אפלו בחזרה על-פי האפנים המבארים בסעיף ב: (כ) אבל במה אחרונים חולקין על זה ודעתם דחזרה בחזרה בסמיכה מתר לכלי עלאמ⁽¹³⁾, ואפלו בסמיכה לכתחלה בשבת (כא) יש מקלצין⁽¹⁴⁾, היכא שהקדרה צדין חס ומבשל כל-צרכו. ועין במה שכתב הרמ"א בסוף הפימן ובבאר הלכה שם: (טז) קדרה. הינו גס-כן אפלו לא נתבשל שליש, דכיון דאינו אלא סומך לה מבחוץ, לא תמיר האי פירה מגרופה וקטומה הנ"ל דמתר שם להשהות אפלו לא נתבשלה כרי שלישי, וכפ"ל:

(יז) בסמוך חוצה לה. הינו אפלו אם היד סולדת במקום ההוא: (יח) מתר להשהות עליה. והוא הדין בתוכה, דכיון דגרופה דמיא (כז) ומבעוד יום הוא נהנה לתוכה, מה לי תוכה מה לי על גבה: (יט) אפלו אינה וכו'. לפי שאין בה חשש חתוי⁽¹⁵⁾, שמיד שפלה (י) אחרונים: (יא) ממגן-אברהם ושא"י: (יב) משמיע דברי רב האי גאון, מוכח ברשב"א פרק קמא דשבת, וגם ברשב"א לא פליג עלה בזה, עין שם: (יג) אבל אם נתבשל קצת אפלו פחות מואכל כן דרמאי אסור, כן פוסק, וכן מוכח דברי הרמב"ם והמלחמה וברשב"א ור"ן והמאירי בהש"י, עין בם: (יד) רב הפוסקים: (טו) אליה רבה ותוספת-שבת: (טז) רמב"ן ור"ן, עין שם השעם: (יז) הנה בתוספות איתא למה מרעא, דבאין זה אינו מתר רק בנתבשל כל-צרכו ומצטמק ונפח לו, אבל בנתבשל קצת אסור כיון דהקצרה. ובמגן-אברהם לא העתיק זה משום דספקא דרבנן הוא, דאולי כתרעא קמא [פס"ג]: ולא צריך לזה, דהרמב"ן מסיק דהוה פקטומה לכל סלי, וכן משמע בחדושי הר"ן והרשב"א: (יח) עין באור הלכה: (יט) חדושי רבי עקיבא איגר בכנתת המגן-אברהם: (כ) דגול מרבקה בבאר דברי המגן-אברהם, וכן חספים לדינא בספר בית-מאיר, וכן כתב בחדושי הר"ן בשם הרא"ה, וכן פקבו בתוספות ל"ז פדבור הפתחיל 'מהי': (כא) בית-מאיר הנ"ל, וגם בספר דגול מרבקה לרעה השגה. אכן בחדושי הר"ן בחסיד בזה: (כב) ובש"י:

שער הציון

(י) אחרונים: (יא) ממגן-אברהם ושא"י: (יב) משמיע דברי רב האי גאון, מוכח ברשב"א פרק קמא דשבת, וגם ברשב"א לא פליג עלה בזה, עין שם: (יג) אבל אם נתבשל קצת אפלו פחות מואכל כן דרמאי אסור, כן פוסק, וכן מוכח דברי הרמב"ם והמלחמה וברשב"א ור"ן והמאירי בהש"י, עין בם: (יד) רב הפוסקים: (טו) אליה רבה ותוספת-שבת: (טז) רמב"ן ור"ן, עין שם השעם: (יז) הנה בתוספות איתא למה מרעא, דבאין זה אינו מתר רק בנתבשל כל-צרכו ומצטמק ונפח לו, אבל בנתבשל קצת אסור כיון דהקצרה. ובמגן-אברהם לא העתיק זה משום דספקא דרבנן הוא, דאולי כתרעא קמא [פס"ג]: ולא צריך לזה, דהרמב"ן מסיק דהוה פקטומה לכל סלי, וכן משמע בחדושי הר"ן והרשב"א: (יח) עין באור הלכה: (יט) חדושי רבי עקיבא איגר בכנתת המגן-אברהם: (כ) דגול מרבקה בבאר דברי המגן-אברהם, וכן חספים לדינא בספר בית-מאיר, וכן כתב בחדושי הר"ן בשם הרא"ה, וכן פקבו בתוספות ל"ז פדבור הפתחיל 'מהי': (כא) בית-מאיר הנ"ל, וגם בספר דגול מרבקה לרעה השגה. אכן בחדושי הר"ן בחסיד בזה: (כב) ובש"י:

הלכות שבת סימן רנג

ביאורים ומוספים

כתב השר"ע לקמן (סי' רנה ס"א) שאם השלחבת עולה מאליה קודם השבת, אין חוששים שמא יחתה, ומותר. ובטעם הרב שבתבשיל גורו חז"ל שלא להשהותו על גבי כירה אלא אם כן היא גרופה או קטומה, אף שבמדרה די בכך שהשלחבת עולה מאליה, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק ז) שבתבשיל יש לחוש שמא מטיירת האדם שיהיו המאכלים מוכנים וראויים לאכילה, ירצה למחר את בישולם, ולכן חששו שמא יחתה בגחלים אף כשרוב הגחלים כבר דולקות מערב שבת.

ואף שלגבי חימום מים לצורך רחיצה, כתב השר"ע לקמן (סי' שכו ס"א) שחששו חז"ל שמא יחתה, ומשמע שגורו גם באופן שהשלחבת עולה מאליה, ביארו הגרש"ז אויערבך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פי"ג אות א) שחימום לצורך רחיצה הרי הוא כחימום לצורך שתייה, ומשום כך הוא בכלל הגזירה.

ולענין חימום מים להרחות בליים, ראה במשנ"ב לקמן (סי' רנד ס"ק נא), ובשעה"צ שם (ס"ק מט). ולגבי הסקה של מים חמים או של תבואה שמן [רדיאטור], ראה מה שכתבנו לקמן (סי' רנה ס"ק א).

[משנ"ב ס"ק יג]

חיץ לפירה⁽¹⁾.

(21) היינו כדעת הרמב"ם (פי"ג הל' שבת ה"ח), ושלא כדעת הבעל המאור (טז, ב בדפי הרי"ף) שדי בכך שגורף את הגחלים לצד אחד בתוך התנור, וראה להלן (ס"ק סח) שדעת הישועות יעקב שלענין איסור 'חזרה' די בגריפת הגחלים לצד אחד [וראה מה שכתבנו שם].

[משנ"ב ס"ק יח]

היננו פל הַפְּתִילִים⁽²²⁾ וכו', וְאֶפְלֹה הַבְּעֵרָה אֶחָד־פָּנֶיךָ⁽²³⁾ וכו', בְּיָתְךָ הַגָּלָה וְצֵדָה פְּלָא בְּעֵי לַגָּחִילִים, סג"א⁽²⁴⁾, דְּבִנְדָאֵי לֹא אֶתִי לְחַתִּיכִי⁽²⁵⁾ וכו', הָרִי הֵן בְּקִטְמָה⁽²⁶⁾.

(22) בביאור כוונתו, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פי"ג אות ב) שאין צריך לכסות את כל שטח הגחלים, אלא רק שיעשה את פעולת הכיסוי כלפי כל הגחלים, היינו שישליך את האפר בפיוור על פני כל הגחלים, אף על פי שרק מיעוטן מתכסה.

ואם כיסה בפה מתכת קטן מקצת מן האש בלבד, דעת הגר"ש אלישיב (שם) שמאחר שרק חלק מסוים ומוגדר מן הגחלים מכוסה, נחשב הדבר כקטם מקצת מן האש, ואינו מועיל, ובענין כיסוי פח של מתכת [ב'לעך'], ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק פא).

(23) ואם הובעור הגחלים קודם הנחת הקדירה, כתב בחידושי הריטב"א [המיוחסים לר"ן] (שבת לו, ב) שאינה נחשבת כאש קטומה, וביאר הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם פי"ד אות ב), שכיון שעיקר דעת האדם על מצב האש הוא בזמן הנחת הקדירה, צריך שתהיה האש קטומה באותה שעה, והוסיף, שאם הובערה לאחר שהניח את הקדירה, מותר גם ליטלה ולהחזירה על גבי הכירה, משום שה'שהיה' הראשונה כבר הותרה, והכל נחשב כהמשך ה'שהיה' הראשונה.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק ט]

שאי אֶפְשֹׁר לְהַתְּכִיל לְצִרְךָ סְעִידַת הַלֵּילָה⁽¹⁸⁾, אֲכַל יָדְךָ וּשְׁאָרֵי דְּבָרִים שֶׁהֵם קְלֵי הַבְּשׂוּל לֹא מִנֵּי מֶה שֶׁהוּא סִי⁽¹⁹⁾.

(15) ולהעמיד קדירת בשר חי בערב שבת על גבי כירה שתתחיל להתחמם בשבת על ידי שעון וכדו', כתב החזו"א (אריח סי' לח ס"ק ב) שאסור, ואין זה דומה למשהה על גבי כירה חמה בערב שבת, שכיון שהמה היא מסיח הוא את דעתו מן הבשר עד למחרת, מה שאין כן בכירה זו, שכיון שצריכה להתחמם, יש לחוש שמא יבוא לחתות.

(16) ואם מתבשלים דברים אלו בתוך קדירה גדולה שיש בה תבשילים רבים, שמחמת ריבוי התבשילים שיש בה מתבשילים הם במשך זמן רב, ויסיח דעתו מהם, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק ד) שדינם כבשר חי, שהרי אין לחוש שמא יחתה לצורך הלילה.

[משנ"ב ס"ק יא]

סמוך לשקיעה ממש⁽¹⁷⁾.

(17) ואם קיבל שבת קודם לכן, כתב הגרש"ז אויערבך (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לד אות ט) שמסתבר שדין זה תלוי בזמן שקיעת החמה, ולא בזמן קבלת השבת. אמנם, הסתפק שם שיתכן שהזמן שכל הציבור רגילים לקבל שבת [ראה רמ"א להלן סוף סי'ב] יחשב כזמן שקיעת החמה לענין זה. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק ד) שאין הכוונה סמוך לשקיעת החמה עצמה, אלא סמוך לזמן שמקבל את השבת, שהרי צריך להוסיף מחול על הקודש, ואין יתן את הקדירה על האש סמוך לשקיעה ממש, והוסיף, שמשמע זה גם מי שחושש לדעת ר"ת שבשקיעת החמה עדיין יום הוא, מותר לו להשהות בשר חי, שהרי קיבל שבת קודם לכן.

[משנ"ב ס"ק יא]

היננו, וְאֶפְלֹה הוֹחֵם הַתְּכִשִּׁיל נְמִי מְקַר לְהַשְׁהוּת⁽¹⁸⁾ וכו', בְּיָתְךָ דְּעֵצִים הַבְּשׂוּל לֹא נִתְּכִיל כָּלֵל⁽¹⁹⁾.

(18) וראה לדבר כתב החזו"א (אריח סי' לו ס"ק כב) שהרי אי אפשר לצמצם ליתן את התבשיל סמוך לשקיעה ממש, באופן שלא יתחמם קצת מבעוד יום.

(19) ואם התחמם בשיעור שהיד סולדת בו, כתב החזו"א (שם) שנחשב הדבר כהתחיל להתבשל, והוסיף, שלפי זה האופן שבו מועיל ליתן חתיכת בשר חי, אינו אלא בקדירה שהתבשיל שבה התחיל להתבשל [שאם לא כן אין צורך בבשר החי], והצטנן, ועכשיו בא ליתנה על גבי הכירה, שהרי באופן שחום התבשיל שבקדירה הוא עדיין בשיעור יד סולדת, אם כן גם הבשר החי שנותר לתוכה יהיה בשיעור יד סולדת, ואסור להשהות.

[משנ"ב ס"ק יב]

למחר בשלולו גְּדִי לְאֶכֶל בְּלִילָה⁽²⁰⁾.

(20) ולענין גזירת חיתוי בדברים שלא שייך בהם בישול ואכילה, כגון להדליק מדורה סמוך לחשיכה כדי להתחמם על ידה בשבת,

הלכות שבת סימן רנג

ביאורים ומוספים המשך

יותר, כתב בשו"ת אגרות משה (שם אות כה) שגם באופן זה אסור להשהות עליה, שלא חילקו חכמים בנוירתם ואסרו להשהות בכל אופן שהאש מגולה, ועוד, שיש לחוש לכיבוי הגז כיון שעושים זאת בקלות, ועוד, שיש לחשוש שמא יקטן את האש ויחזור ויגדילה. וכעין זה דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) לענין פלטה חשמלית שיש בה אפשרות לשנות את מידות החום, והגביר את חומה, ואי אפשר להגבירו יותר. מאידך, בשו"ת אור לציון (שם תשובה ג) כתב, שכיון שאי אפשר להגדיל את הלהבה, דין הכירה כגרופה וקטומה.

[ביה"ל ד"ה מסיח]

להקטין בקטנתם פ"ל כ"פ⁽³⁰⁾.

(30) מבואר מדבריו שאם תתבשל הקדירה עד הזמן שדרך בני אדם להמתין בסעודתם, אין להתיר בזה משום בשר חי. ומטעם זה, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פ"א אות א) שאף על פי שדרך רוב בני אדם לאכול מיד כשבאים מבית הכנסת, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' רע"א ס"א) שכך היא הדרך הראויה, מ"מ הרי יש המאחרים את סעודתם מסיבות שונות, וכן יש שמאריכים בסעודתם, ולכן גם כשעברו כמה שעות בלילה עדיין זמן אכילה הוא, ואם יכולה הקדירה להתבשל עד זמן זה, יש לחוש שמא יחתה כדי שיוכל לאכול בזמן זה, ואין זה בכלל ההיתר של בשר חי.

וכן לגבי כיריים חשמליות שחומן רב ובשר חי מתבשל עליהן בזמן מועט, וכן כיריים של גז, שחומן רב והלהבה הגדולה שבהן יכולה לבשל בשר חי בזמן מועט, דעת הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שאין נוהג בהן ההיתר של בשר חי, ואפילו באופן שמשהה על להבה קטנה אסור, שהרי יש חשש שמא יבוא להגדיל את הלהבה כדי שיחבשל. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק ד) שאף על פי שבבשר עוף המתבשל על גבי כיריים של גז שבזמננו אין נוהג ההיתר של בשר חי, מ"מ לגבי בשר בהמה, שגם בזמננו הדרך לבשלו במשך כמה שעות כדי שיהיה ראוי היטב לאכילה, כשמניחו סמוך לשבת מסיח דעתו ממנו, ואין בזה חשש חיתוי, ונוהג בו ההיתר של בשר חי.

והחזו"א כתב (אור"ח סי' לו ס"ק כב ד"ה בביה"ל ד"ה מסיח), שכיון שעל פי רוב לא משהים בשר חי אלא לצורך יום המחרת, לא גזר חכמים בבשר חי כלל, ואפילו באופן שדעתו לאוכלו בלילה.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְדַעְתָּם דְּחִזְזָה בְּסִמְכָה מִתָּר לְכָל עֲלָמָא⁽²⁷⁾, וְאִפְּלוּ בְּסִמְכָה לְכַתְחֵלָה בְּשִׁבְתָּ יֵשׁ מְקַלִּין⁽²⁸⁾.

(27) וכרעה זו כתב בביה"ל להלן (ס"ב ד"ה אבל לסמך).

(28) וכן משמעות דברי הרמ"א לקמן (סי' שיח ס"ו). אולם, משמעות דברי הביה"ל להלן (ס"ה ד"ה לסמך) שאסור לסמוך בתחילה בשבת (הגר"ש"ב וולדנברג). וראה להלן (ס"ק פ"א) שעל ידי היכר דבר המפסיק התיר ליתן אפילו לכתחילה. וראה שם ובס"ק עו. והחזו"א (אור"ח סי' לו ס"ק ט) כתב, שאסור לסמוך בתחילה בשבת.

[משנ"ב ס"ק יט]

לְפִי שְׂאִין בָּהּ תִּשְׁשׁ חֲתָיִים⁽²⁹⁾.

(29) ופלטה חשמלית שאין בה דרגות שונות של חום, דעת החזו"א (ארחות רבינו ח"א עמ' קב) שאינה נחשבת כגרופה וקטומה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שהיה וחזרה פ"א אות א) שלא חילקו חכמים במירתם בין דבר שאפשר לחתות בו ובין דבר שאי אפשר לחתות בו, ולכן מותר להשהות עליה אם מכסה אותה בנייר אלומיניום עבה שיצטנן חומה מעט, אבל נייר דק לא מועיל לזה, כיון שאין ניכר בו צינון, וגם משום שלפעמים מניחים אותו כדי לשמור על נקיון הפלטה, ולא ניכר שניתן לשם מיעוט החום.

וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ו ס"ק ו) ובשעה"צ שם ס"ק נב). שאף שאין הפלטה נחשבת כגרופה וקטומה, די בהיכר שעושה על ידי הנחת נייר כסף וכדו' שאינו רגיל להניחו עליה, להחשיבה כגרופה וקטומה. שכיון שהאש מכוסה ואין מתעסקים בה ויש בזה קצת מיעוט החום, די בהיכר כלשהו.

מאידך, בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ד סי' עד ביטול אות לה) כתב שפלטה חשמלית שאי אפשר לבשל עליה, אינה בכלל הגזירה. וכן דעת הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"א הע' ע"א) והוסיף בטעם הדבר, שבמה שמעמיד את הקדירה במקום שאינה יכולה להתבשל, נחשב הדבר כמעשה קטימה, וכן לא שייך בזה חשש חיתוי מאחר שאין הפלטה מיועדת לבישול, ובין שאינו יכול להגדיל את מידת חומה, אין היא בכלל הגזירה, ודינה כקש וגבבא. וכן כתבו בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סוף סי' ל), ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה א).

ואם הגדיל את הלהבה שבכיריים של גז ואי אפשר להגדילה

